

Tranzicija i transformacija – između norme i prakse*

Ivan Cifrić

Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

Unatoč brojnim kritičarima socijalizma, sve do pada berlinskog zida nisu postojale preciznije prognoze o padu socijalizma i o postkomunističkim društvima.

Tranzicijska društva u prijelazu iz socijalističkog u moderno industrijsko društvo zapadnog tipa imaju neka zajednička obilježja, ali i razlike. Zajedničko obilježje tranzicijskih zemalja odbacivanje je totalitarizma i utopije revolucije u ostvarenju jednog modela društva. Procesi konkretne transformacije pojedinih društava pokazuju razlike koje ovise o razlikama u demokratskim iskustvima, naslijeđenim strukturama i svjetskoj politici.

Tranzicija i transformacija označavaju i korjenite promjene od »kolektivno–egalitarnog« u »individualno–liberalni« vrijednosni sustav. U simboličkoj strukturi tranzicijskih društava mišaju se dvije slike društva: tradicionalni i moderni identitet.

Empirijsko istraživanje poželjnosti jednog od triju modela (tržišni, etastički i socijalno–tržišni) pokazuje diferencirane poglede na ulogu države i tržišta u pojedinim granama rada. Najpoželjniji je socijalno–tržišni model društva.

Tranzicija i transformacija imaju povijesno značenje, a izazov su za preispitivanje demokracije i u zapadnom društvu.

Ključne riječi: demokracija, transformacija, tranzicija, vrijednosti

1. UVODNA NAPOMENA

Više od šest godina manifestno se odvijaju promjene u nekadašnjim socijalističkim/komunističkim zemljama, iako su započete ranije. Neki smještaju njihov početak u 1985. godinu s pojavom »glasnosti« i »perestrojkom« u SSSR–u, ali u svakom se slučaju godina 1989/90. uzima kao euforični znak očekivanja da će u vrlo kratkom vremenu liberalna demokracija konačno pobijediti (Glaessner, 1994). I dok jedni činjenicu sloma komunističkih sustava i proces promjena shvaćaju kao konačnu pobjedu demokracije, drugi istodobno postavljaju različita pitanja o novim izazovima zapadnoj demokraciji, jer slom starog poretka »prisiljava također demokraciju Zapada da se ponovno uvjeri u svoje vlastite osnove« (Glaessner, 1994:333). Tako se za obje skupine društava iznova postavlja pitanje demokracije i položaja pojedinca.

S ovim je promjenama porastao i znanstveni interes za istraživanja, kako promjena istočno– i srednjoeuropskih zemalja tako i samog komunističkog sustava od njegovih početaka 1917. godine. Naime, tranzicijske su promjene omogućile veću pristupačnost

* Članak se temelji na autorovu izlaganju na znanstveno–stručnom kolokviju *Hrvatsko društvo pred ekološkim izazovima*, Zagreb, 29. ožujka 1996.

